

«МУСУЛЬМАНСЬКІ» МЕДІА В ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ ФРАНЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті досліджується роль «мусульманських» медіа на шляху до інтеграції мусульман у медіапростір Франції, місця центральних медіа та медіаменшин у даному процесі, політики мультикультуралізму Франції. Автор зауважує, що поява та розвиток «мусульманських» медіа відбувся за рахунок мусульманських іммігрантів наприкінці 90-х років ХХ ст., а процес їх становлення триває й досі.

Ключові слова: мультикультуралізм, центральні медіа, медіаменшин, етнічні медіа, іслам, мусульмани, інтеграція.

234 — *The article focuses on the investigation of “Muslims” media creation in France and their role in the process of republican Muslims media sphere integration, on the place of mainstream and minority media in this process and on the policy of French multiculturalism. The author also highlights that the appearance and the development of “Muslims” media took place in the late 1990s due to Muslims immigrants and the process of their formation continues.*

Key Words: “Muslims” media, mainstream media, minority media, Islam, Muslims, multiculturalism, integration.

Роль етнічних і релігійних меншин поступово зростає у публічних сферах, особливо в медіасфері, в основному це відбувається шляхом активного використання ними нових інформаційних і комунікаційних технологій (НІКТ). Водночас представники центральних медіа та виробники медіаменшин ставлять під сумнів існування поняття та практики мультикультурної Європи.

Франція завжди робила акцент на політиці національної ідеї, і саме національна ідея – необхідна умова інтеграції у французьке суспільство. Цей погляд завжди домінував у республіканській системі правління, він вимагає верховенства національної держави як єдиної можливої форми державного ладу та індивідуалізму, як єдиного можливого принципу рівності.

Етнічні медіа у Франції відіграють надзвичайно важливу роль у здійсненні повноцінного громадянства. Проте глобалізація та нові

технології здійснюють вплив на громадянство у багатьох напрямках. У цьому контексті мігранти завдячують етнічним медіа, які роблять особливий вклад до тлумачення поняття та практики громадянства.

Дискурс французьких мусульман змінився впродовж останніх чотирьох десятиліть. Історію ісламу у Франції можна описати у чотирьох стадіях: так, Жоселін Сесарі, партнер Центру середньо-азійських студій Гарвардського університету, називає 1960-ті роки періодом скритності, 1980-х років – періодом відкритості, руху до громадянства – 1990-ті. Перші мігранти заснували компактні закриті поселення мусульман, де визначальним об'єднуючим фактором виступала релігія. Перша хвиля мусульманських мігрантів стали засновниками релігійних шкіл, об'єднань і необхідних для існування в рамках сповідування ісламу – «магазинів халал» (у перекладі з арабської означає «дозволене», в арабському побуті під халалом розуміють м'ясо тварин, які не забороняють ісламські обмеження в харчуванні); молоде ж покоління унаслідувало культурні та релігійні здобутки попередників. 1990-ті роки віддзеркалюють подвійне твердження – бути французом і мусульманином – одночасно створюючи та просуваючи принципи громадянства, де іслам може існувати відповідно до правил французької світської держави. Саме на цій третій стадії і було створено «мусульманське» медіа [14, с. 46]. «Мусульманські» медіа показали заплутаність внутрішньої політичної ситуації у Франції.

235

Поняття національних меншин і медіаменшин були практично виключені з наукових досліджень упродовж тривалого часу. Французькі соціологи дотепер не приділяють належної уваги науковим дослідженням стосовно даної проблематики, особливо стосовно континентальної Європи. При цьому до медіаменшин ми відносимо ті медіа, котрі розраховані переважно на аудиторію власної національної меншини, в даному випадку на мусульман, мають регіональний характер та, у випадку з «мусульманськими» медіа, на державному рівні не можуть скласти конкуренцію центральним медіа, до яких (центрального медіа) належать медіа, котрі розповсюджуються через найбільші розподільчі канали, котрі представляють центральні телевізійні канали, пресу, радіо та Інтернет, які знаходяться на ринку медіа тривалий час й охоплюють загальнодержавний медіапростір, наприклад серед телеканалів: TF1, France2, France3, France5, France24; газети: Le Monde, Le Figaro, Mari-

anne, La Tribune; радіостанції: Radio France International, Europe Info, Europe 2, France Info.

У галузі етнічних медіа та медіаменшин, англійський соціолог Мірія Джорджю дослідила вплив Інтернету на інкорпорування діаспориу транснаціональні суспільства за географічними кордонами. Вона робить висновок, що існує виробництво «медіакультури діаспори» та «віртуальної присутності діаспори» [8, с. 186]. Незважаючи на зосередженість на понятті «діаспора», інші науковці притримуються критичнішої позиції. Деякі вчені схилиються до концептуалізації медіаменшин, в основному, в межах понять їхньої культури, тоді як інші віддають перевагу класовості.

Мета статті – визначення місця «мусульманських» медіа в процесі інтеграції французьких мусульман у медіапростір Франції.

У 1960-х роках дослідження еміграції були пов'язані в основному з процесом недопущення, що мало тенденцію зображати ситуацію в момент домінації та класовості. Ця школа критичної соціології розвивалась й надалі, хоча вона була спростована у 1980-х роках, коли виникла соціологія расизму, як нове поле для досліджень, водночас йшов процес становлення Національного Фронту. У 1990-х роках, тоді як расистська та популістська позиції Національного Фронту набули популярності та стали загальноприйнятими французьким суспільством, наукові дослідження в цій галузі зробили крок уперед, аргументуючи це тим, що расизм не може бути представленим лише як ідеологія, а й як зв'язок домінування та сили [12, с. 211]. Уряд зосереджує свою увагу, перш за все, на дискримінації, створюючи Групу з Дослідження та Боротьби проти Расизму та Дискримінації, у 1999 та у 2001 роках – Відомчу Комісію з доступу та громадянства, до того ж Фонд соціальної дії був перетворений у Фонд дії та підтримки інтеграції та боротьби проти дискримінації.

Іслам друга з найбільш розповсюджених релігій в європейських країнах, й у Франції зокрема, саме тому основним знаменником політики європейських країн є захист і повага ісламу в немусульманських суспільствах. Європейські держави та певні консервативні політичні дискурси асоціюють іслам із насиллям і фанатизмом, однак для більшості мусульман їхня релігія означає справедливість і демократію [18, с. 4]. Конфлікт цих двох концептуалізацій ісламу посилює захисні позиції обох сторін. При цьому Франція завжди була на стороні громадянських свобод, тому чи не найактивніше з усіх

країн Європи намагалася впровадити політику мультикультуралізму в життя.

А втім дебати стосовно мультикультуралізму у французьких медіа нерівні, більше того, впродовж тривалого часу ця концепція знаходилася під певним табу. Мультикультурні заклики вважалися великою загрозою для національних політичних французьких проєктів, які базуються на індивідуальній, а не на комунітній інтеграції [21, с. 243]. Отже, питання мультикультуралізму набуло актуальності. У 1998 році, Кубок Світу з футболу, який пройшов у Франції, став символічною подією, яка викрила колективну свідомість мультикультурної Франції та після якої добре відома інтеграція дала свій реальний результат. До перемоги, крайній правий лідер Жан-Марі Ле Пен заявив, що французька збірна з футболу не представляє Францію. Ця заява ніколи б не пролунала після фіналу Кубка Світу з футболу, навпаки, після перемоги французької команди, Зінадін Зідан (француз арабського походження) став національним героєм як для французьких мусульман, так і для корінних французів [12, с. 267]. На той момент французька збірна символізувала успіх французької моделі інтеграції.

237

Починаючи з середини 1990-х років, ряд науковців зі сфери політичних наук, соціології, права, констатували появу нових транснаціональних соціальних рухів, котрі об'єднали глобальне громадянське суспільство представлене різноманітними недержавними органами, які охоплюють значну кількість благодійних установ, спортивних організацій, бізнес-організацій та політичних агенцій. У такий спосіб транснаціональні актори роблять виклик національним суверенним державам.

Згадувана політика мультикультуралізму, спрямована на розвиток і збереження культурних ідентичностей, на паралельне існування культур із метою їхнього взаємопроникнення, збагачення та розвитку масової культури. Європейський же мультикультуралізм передбачає, перш за все, інтеграцію в її культуру іммігрантів із країн «третього світу», в основному колишніх колоній країн Європи. Однак рецепт мирного співіснування представників різних культур і релігій, котрий ще 15-20 років тому здавався панацеєю від усіх проблем, пов'язаних з інтеграцією іммігрантів, уже на початку ХХІ століття почав давати збій. Збільшення чисельності іммігрантів все більше почало виявляти такі слабкі місця цієї політики, як

атомізація культурних общин, котрі виражені ідеологічно та фізично у їхньому компактному проживанні, поступовому розмиванні національної ідентичності, яка в середовищі іммігрантів замінюється релігійною та етнічною, слабка соціальна інтеграція іммігрантів. Унаслідок виникнення таких проблем, мультикультуралізм фактично перестав справлятися з основним завданням – забезпечення мирного співіснування іноземних культур у межах однієї нації. Як свідомим прикладом що підтверджує вищесказане, стали події 2005 року в передмісті Парижа, де молодь арабського походження заявила про свій соціальний та культурний протест, шляхом вчинення підпалів авто, магазинів і мародерства. Саме з цього часу й почали говорити про провал політики мультикультуралізму. Ще 16 жовтня 2010 року канцлер Німеччини Ангела Меркель [15] на зустрічі з молодіжним крилом її партії Християнсько-демократичного союзу в Потсдамі першою відкрито заговорила про крах політики мультикультуралізму. Не меншого резонансу викликала й недавня заява прем'єр міністра Великобританії Девіда Кемерона на Мюнхенській міжнародній конференції [6] 5 лютого 2011 року, де він підтвердив слова Меркель. Слідом за двома європейськими лідерами факт краху політики мультикультуралізму в прямому ефірі на телеканалі TF1 заявив і Президент Франції Ніколя Саркозі [20]. Тривалий час політики намагались уникати делікатного питання стосовно ісламу у Франції, оскільки будь-які висловлювання тлумачаться як расизм і дискримінація. Саркозі наголошує на тому, що дані позиції не повинні сіяти ісламофобію, адже проблема не полягає у законслухняних громадянах Франції арабського походження, проблема в тому, що толерантна політика мультикультуралізму дозволяє розвитку радикального ісламу, і саме тут криється небезпека, адже останнім часом зростає кількість антизахідні проповідей у мечетях. Саркозі вже вкотре підкреслює світськість Франції і той факт, що вже давно час визначити остаточно місце релігії в Республіці, адже не Франція повинна адаптуватись до ісламу, а іслам до Франції [16].

«Мусульманські» медіа деколи віддзеркалюють і повідомляють про хід дебатів стосовно соціальної та політичної інтеграції мусульман у немусульманських суспільствах. У Франції проживає найбільше мусульман, ніж у будь-якій іншій європейській країні. Прибуття перших мусульманських іммігрантів датується 1920-ми роками, коли 90 тис. мусульман мігрували до Франції, їхня

чисельність швидко зростає з 1950-х років – від 1 млн. під час війни за незалежність Алжиру, до 4,5-5 млн. на сьогодні, що складає 8% населення Франції [21, с. 306]. Незважаючи на це, Франція, будучи світською країною та республіканською державою, створює численні складнощі для мусульманського населення. Наприклад, упродовж 2002 року точилися дискусії стосовно школярів і студентів, що носять хіджаб (будь-який одяг, проте в сучасному світі під хіджабом розуміють традиційну хустку, яку носять мусульманські жінки), які стали національною проблемою. Незважаючи на тривалі дискусії й суперечки урядовців, згоду між представниками влади, що захищали інтереси мусульман і тодішнім Міністром внутрішніх справ Ніколя Саркозі, досягнуто шляхом заборони носіння хіджабу в навчальних закладах країни. Внаслідок цих подій 15 березня 2004 року у Франції прийнято закон про заборону носіння релігійних символів у державних навчальних закладах, який набув чинності 1 вересня того ж року [13, ст. 2.2]. Перш за все, ця заборона стосувалася мусульманок, адже християнин легко може сховати хрест під одяг так, щоб ніхто не побачив, а хіджаб не сховати, його потрібно знімати. Даний закон викликав хвилю протестів із боку французьких мусульман, проте не в усіх. Велика частина мусульман погодилися з тим, що ідея світськості для політичного життя Франції необхідна [2, с. 323]. Це не означає, що громадський простір закритий для підкреслення демонстрації релігійності, він нейтральний, а в ідеалі дає можливість спілкуватись на рівних. На першому місці стоїть громадянин Франції і лише потім мусульманин, християнин, іудей тощо. Отже, дві французькі позиції атеїзму та інтеграції вирішили долю відносин між французькими мусульманами та ісламу взагалі.

239

У Франції медіадискурс також важливий у підтримці владних відносин, при цьому виступаючи і формою соціального контролю, хоча час від часу деякі медіа притримуються теорії конспірації. Так, під час уже згаданого вище скандалу стосовно школярів і студентів, що носять хіджаб, відомий щотижневий журнал «Експрес» друкував багато заголовків на зразок: «Хіджаб – змова. Як ісламісти просочують нас». Анрі Глюксман, провідний французький філософ і член течії французьких Нових Філософів, критикує тезу, згідно з якою, ісламістський тероризм – продукт відомої теорії зіткнення цивілізацій між Ісламом і Заходом, аргументуючи це тим, що першими жертвами ісламського тероризму є саме мусульмани. Проте,

аналізуючи ситуацію в Ірані та Алжирі, він стверджує, що «Хіджаб – це терористична операція. ...у Франції завзяті школярі знають, що їхній хіджаб просочений кров'ю» [19]. Жорстокості дані позиції не позбавлені, але незважаючи на це, вони віддзеркалюють частину громадської позиції, при цьому вони також занепокоєні політикою безпеки країни. Громадські дискурси обмеження, сепаратизму та лояльності, ґрунтуючись в основному на офіційних формулюваннях, що містяться у статтях центральних видань, представляють хаотичне будівництво нації, її ідентичності та культури ціною захисту від погіршення ситуації в інтересах «своїх» і маргіналізації «чужих».

240 — Важливість медіа у формуванні громадської думки стає зрозумілою, зокрема, у контексті недовіри та підозри до ісламу. У певний спосіб, на противагу центральним медіа, чії позиції досить часто бувають, м'яко кажучи, двозначними, й з'явилися «мусульманські» медіа. Старше покоління іммігрантів дали «мусульманським» медіа бонус у вигляді їхнього досвіду, тоді коли молоде покоління мусульман, у тому числі й жінок, внесли свіжу кров та нові ідеї, мусульманська громада також отримала перевагу у вигляді нових технологій, що дозволили створити он-лайн газети та радіомовлення. Мусульманське медіа у Франції розвинулося відносно недавно, адже до кінця 1990-х років етнічні та релігійні медіа були більше зорієнтовані на суспільство іммігрантів (алжирців, марокканців, турків), ніж на суспільство віруючих. Два основних мусульманських журнали «Хавва» та «Ла Медіна», які були створені у 1999 році та деякі Інтернет-сайти такі, як Oumma та Aslim Taslam, досі намагаються бути почутими. При цьому не існує виключно мусульманського радіо, окрім радіостанцій «Бьор ФМ» чи «Радіо Медітеране», які лише притягують мусульманську аудиторію [7, с. 357].

Зростає кількість молодих мусульман, які залучені до «мусульманських» мас-медіа. В основному, вони роблять акцент на необхідності йти в ногу з конфліктами, що належать до відповідного покоління та національних конфліктів між мусульманами та різними субгрупами. Вони також мають за мету триматися осторонь постколоніальних ідеологій, прийнятих державами стосовно ісламу, проте скоріш за все вони надають важливіше значення діалогу з національними та європейськими інститутами. При цьому молоді мусульмани більш відкриті до участі жіноку процесі. Так, редакторами журналу «Хавва» є група жінок, головним редактором якого є

молода Дора Мабрук, яка виступає за створення платформи для «жінок, що борються» та дозволяє жінкам вийти за межі соціальних обов'язків, що є однією з умов їхнього власного балансу між сім'єю та суспільством. «Хавва» адресована жінкам, які бажають ідентифікувати себе як жінку, французенку та мусульманку [7, с. 359]. Молоді мусульманські жінки розкривають іа впроваджують обидві концепції «пуританки та бунтарки» у практику повсякденного життя.

Варто відзначити, що сайт «Умма» був створений на основі незалежної ініціативи культурного, соціального та інформаційного характеру. Це перший Інтернет-сайт франкофонського ісламу, який відповідає високому рівню відповідальності та редакційної якості. Сайт користується величезним престижем серед мусульман франкофонів у світі. «Умма» працює завдяки незалежному колективу, що складається з об'єднаної групи мусульман та їхніх друзів немусульман із різних країн світу. Працівники сайта належать до різних професій, серед них викладачі університетів, інженери, журналісти. На сайті постійно відбувається обіг інформації стосовно культурного та релігійного життя мусульман Франції, проводяться дебати щодо ідеї інтеграції та представлення ісламу в Європі, зокрема у франкомовному світі, проводяться діалоги з представниками інших конфесій, створює зв'язок між мусульманською інтелігенцією, представниками влади, громадськістю та медіасвітом [10]. Мала кількість «мусульманських» медіа зумовлена й тим, що вони зорієнтовані лише на мусульман, тому для пересічних громадян просто нецікаві, а враховуючи їхню релігійність й організаційну замкнутість від зовнішнього проникнення, впливати на них здатні в основному імами, а мечеті стають місцем обміну інформацією.

Головне питання, що виникає під час використання та розвитку медіаменшин – інтеграція та входження мусульман до суспільства, воно залежить від історичного та національного контексту, а поняття інтеграція стосовно імміграції визначає хід відносин і дискурсів щодо етнічності, соціальної та суспільної єдності так само, як і національну єдність. Виключення з публічної сфери означає поділ і виключення з капіталу та ресурсів, що є необхідною умовою для існування надійних ресурсів [17, с. 512]. Розглядаючи питання ширше, можна констатувати, що дебати стосовно інтеграції меншин безпосередньо торкаються проблем різноманітності та рівності, які можна розглядати безпосередньо в контексті дебатів щодо

громадянства, медіапредставництв і мобілізаційних рухів щодо їхніх обмежень.

У Франції універсалістська модель громадянства допускає розв'язання проблеми нерівності шляхом інтеграції мігрантів у національну культуру, в основному шляхом набуття французького громадянства [11, с. 216]. Всупереч тривалого існування історичного міфу доброзичливої французької республіки для іноземців і глибокої національної традиції відносно громадянства, рівності та інтеграції, французька національна держава історично основана на уніфікації та асиміляції меншин та іноземців із метою досягнення національної єдності та просування державної безпеки.

В Європі виробництво та розповсюдження медіа йде пліч-о-пліч із розвитком сучасної національної держави, медіа все ще робить величезний вклад у будівництво національного іміджу суспільства. Відомий дослідник Бенедикт Андерсон ідентифікує шлях, по якому певні форми медіапосередництва, у тому числі й газети та інші друковані ЗМІ, впливають на уявлення нації та можливості розповсюдження цих форм у світі. Аржан Аппадураї, сучасний індійський соціально-культурний антрополог, аргументує існування подібної ланки між роботою над іміджем і появою постнаціонального політичного світу [7, с. 352]. Насправді, преса, радіо, кіно та реклама дозволяє стандартизувати відомі ідеології, роблячи їх однорідними, й навмисно використовує їх у завершенні пропаганди. Центральні медіа проводять більше асимілюючу, ніж інтеграційну політику, і створюють ситуацію недопущення до публічної сфери.

Французькі соціологи визначають шлях центральних медіа, котрі виготовляють соціальну інтеграцію мігрантів, культурних і релігійних меншин, використовуючи категоризаційний та оцінюючий процес, як хаотичне розміщення рис ідентичності. Термін «інтеграція» використовується в дослідженні для означення соціального процесу представлення об'єктивної реальності. Новини такою чиною забезпечують свою аудиторію тлумаченням системи поглядів і визначають реальність, відповідно до цього роль центральних медіа набуває розпалюючого характеру, який визначає певні сфери «проблемними сферами» або певні суспільства «проблемними суспільствами» [3, с. 531]. Проте при цьому центральні медіа діють автономно, не співпрацюючи з «мусульманськими» медіа.

Аналітичні оцінки, які стосуються реального соціального будів-

ництва центральними медіа, як і відносини між медіавиробництвом і соціальним представництвом, зробили великий вклад у розуміння соціально-політичних процесів таких, як расизм, дискримінація, інтеграція та участь. А втім дві моделі аналітичного аналізу, що виникли наприкінці 1990-х років, очолили вчення більш динамічних моделей медіавиробництва та інтеграції етнічних і релігійних меншин у медіапростір Франції. Перша модель віддзеркалює зростаючу кількість урядових і неурядових організацій, створених у 1990-х роках, яка дала можливість виникнення та розвитку ініціативи та винаходів стосовно інтеграції меншин у медіасектор. Так, Європейська журналістська мережа Он-лайн/Більше Кольору в Медіа (On-Line/More Colour and the Media), спеціалізовані навчальні центри та різноманітні мультикультурні організації знаходяться у західноєвропейських країнах і мають на меті вдосконалення інтеграції культурних меншин у медіапрограми [14, с.82]. Національні експерименти також мають місце і в інших європейських країнах, наприклад, у Нідерландах існує незалежна організація, створена у 1998 році найбільшими організаціями мігрантів «Міра Медіа», «Мігранти та Медіа», робоча група, зусилля якої спрямовані на забезпечення урізноманітнення медіасфери та збільшення чисельності журналістів-іноземців. Друга модель віддзеркалює тисячі релігійних медіа та медіа-нацменшин, створених між 1970-ми роками та 2000-ми роками, які беззаперечно завдячують своєю появою НІКТ [14, с. 90]. Вплив, який проводять певні медіа групи, створює імідж складного світу медіаменшин і меншинних груп Європи, який не відповідає реальному стану речей. Ці дві моделі базуються на окремих стратегіях, інтеграції в першій та сепаратизму в другій, відкриття нових практик та єдності з важливими соціально-політичними результатами. Увага, в основному, зосереджена на представництві нацменшин та іммігрантів у центральних медіа, при цьому медіапродукти, вироблені самими іммігрантами та меншинами, відходять на другий план, стають периферійними та нездатними конкурувати з центральними медіа. Незважаючи на помірну відсутність (цікавих досліджень соціологів) наукового інтересу соціологів, медіаменшини відіграють ключову роль у забезпеченні необхідної підтримки для розробки дії та мобілізації.

Зміна на медіасцені через розвиток медіаменшин у такий спосіб впливає на мультикультурну та мультирелігійну Європу

національних держав [4, с. 241]. Нові ж комунікаційні технології розширюють можливості для розвитку альтернативних медіа меншин шляхом їх зростаючого розповсюдження медіапростору в державі та за її межами.

Незалежно від інтерпретації, «мусульманське» медіа швидше підпадає під категорію медіа меншин, ніж медіа діаспори. Визначення діаспори різні, проте погляди науковців в основному збігаються на певних основних рисах: причина, тривалість перебування в країні-реципієнті та причина виїзду з патримоніальної країни, рівень єдності суспільства та контактів із батьківщиною та своїм народом. Діаспори ж підтримують парадоксальні відносини з національною державою іноді ззовні (зовнішньотериторіальна ідентичність), іноді всередині (націоналізм діаспори). Отже, термін не є значущим для французьких мусульман, які вважають себе групою меншини. Для кращого розуміння особливості ісламської діаспори варто відзначити те, що в ісламському світі майже не використовується поняття діаспора, воно характеризується одним словом «умма». В перекладі з арабської мови термін «умма» означає «суспільство», «нація», проте в даному контексті «умма» розуміють як общину віруючих, сповідуючих іслам, весь ісламський світ, який не має кордонів незалежно від громадянської приналежності та національності, тобто представником «умма» може бути й не араб. При цьому вони мають рівні права, адже сам Пророк Мухаммед закликав до єдності всіх людей і відкидав будь-які расові і племенні упередження. Ісламська релігія ніколи не виступала проти національних мов, звичаїв і традицій різних народів, при цьому арабська мова обов'язкова тільки у богослужіннях, що є вираженням єдності мусульманської «умми» чи «умми шахіда», що згідно з Кораном означає «об'єднаний ісламський світ» [1, с. 462]. При цьому поняття «умма» має символічний характер об'єданого ісламського світу, воно часто використовується у будь-яких назвах громадських, релігійних і культурних об'єднань, назв видавництв, сайтів тощо.

«Мусульманські» медіа Франції в основному знаходиться у володінні французів арабського походження та спрямовані на свого споживача, тобто саме мусульмани є і виробниками, і споживачами медіапродукції. Молоде покоління особливо залучене до процесу, в основному у створенні радіостанцій у Франції. «Мусульманські» медіа переважно зосереджені на місцевих, національних і міжнаціональних

виpusках, які стосуються всіх мусульман, як у питаннях філософії та релігії, так і в питаннях здоров'я [3, с. 522]. Урешті-решт, вони більше прагнуть до суспільства віруючих, ніж до етнічних, національних і діаспорних об'єднань.

Французьке мусульманське медіа зорієнтоване здебільшого на соціальну інтеграцію. Адже життєвий цикл соціальних рухів і медіа-організацій тісно пов'язаний. Медіа має великий вплив на процес соціального руху, який впливає на життєдіяльність медіа. Доля медіаменшин пов'язана з осмисленням соціальних процесів, у такий спосіб впливаючи на концепцію етнічної комунікації [5, с. 198].

Більше етнічно та національно розділені мусульманські медіа мають мало зв'язків із центральними медіа, окрім цього вони мають і менше засобів впливу на політичну владу в країні [4, с. 218]. Мусульманські медіа в основному фокусують свою увагу на виданнях, які стосуються атеїзму та релігії, постколоніальних відносин і викликів іммігрантів.

Франція нейтральна і толерантна в питаннях релігійності, і саме цей факт дає можливість державі відігравати роль незалежного судді в питаннях конфесій. Держава розв'язує будь-які суспільні проблеми і не дозволяє одній релігії брати верх над іншою, що не допускає дискримінацію меншин більшістю. Саме культ терпимості є правильним виходом з положення. Позиція держави не означає холодний нейтралітет, вона враховує всі побажання та вибудовує добросусідські відносини [11, с. 249]. При цьому, як ми вже згадували раніше, толерантність по-французьки означає: спочатку громадянин і лише потім віруючий.

Медіаменшин, використовуючи НІКТ, роблять виклик «кордонам». Розвиток руху у відносинах стосовно кордонів і території тяжіють до реінтеграції політичних (представлення меншин і мусульман у суспільній сфері) та юридичних спірних проблем (статус ісламу). Громадянське суспільство, з іншого боку, через свої дії та заяви відзначає свою повагу до держави, яку вважають власницею нормативної влади. Вище згадувалося про те, що мусульманські медіа Франції та більшість мусульманських рухів працюють на повну інтеграцію в національну державу, при цьому, діючи зсередини, вони повністю визнають державну владу [5, с. 264]. З будь-якого боку, сучасне сприйняття поняття громадянського суспільства може бути розглянуте як проблематика, яка описує численні форми соціальної організації, яка в минулому асоціювалася

з демократією та громадянством. Отже, медіа меншин узагалі та мусульманські медіа зокрема, необхідно розглядати як частину активного демократичного та громадянського суспільства. Нові ж інформаційні та комунікаційні технології дозволять медіаменшинам працювати та співпрацювати більш децентралізовано та незалежно.

Джерела та література:

1. Коран / Пер., комм. Э. Кулиев. – 8-е изд., стереотип. – М.: Умма, 2010. – 816 с.

2. Ajrouch K. J. Global context and the veil: muslim integration in the United States and France / Kristine J. Ajrouch // *Sociology of religion*. – 2007. – P. 321–325.

3. Angoustures A. Diasporas et financeement des conflits / A. Angoustures, V. Pascal // *Economie des Guerres Civiles*. – Paris: Hashette, 1996. – P. 496–542.

4. Bertheleu H. Racisme et Relations Raciales / H. Bertheleu. – Cesson-Sévigné: Bastidiana., 2000. – 346 p.

246

5. Bertossi C. Les Frontières de la Citoyenneté en Europe. Nationalité, rési-stance, appartenance / C. Bertossi. – Paris: L'Harmattan, 2001. – 328 p.

6. Cameron dénonce l'échec du multiculturalisme en Grande-Bretagne [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tempsreel.nouvelobs.com/actualite/monde/20110205.OBS7567/cameron-denonce-l-echec-du-multicultu-ralisme-en-grande-bretagne.html>

7. Champagne P. Les médias et l'espace public / Patrick Champagne // *Modern and Contemporary France*. – 1999. – № 7(3). – P. 351–360.

8. Colonomos A. Sociologie des Réseaux Transnationaux. Communautés, entreprises et individus: lien social et système international / Ariel Colonomos, Frédéric Charillon. – Paris: L'Harmattan, 1995. – 300 p.

9. Koff H. The 2005 riots in France : the international impact of domestic violence / Harlan Koff, Dominique Duprez // *Journal of Ethnic and Migration Studies*. – Vol. 35. – № 5. – 2009.

10. Identification du site Oumma.com [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.oumma.com/Identification-du-site-Oumma-com.

11. Kymlicka W. La Citoyenneté multiculturelle. Une théorie libérale du droit des minorités / Will Kymlicka. – Paris: La Découverte. – 2001. – 352 p.

12. Liauzu C. La Société Française Face au Racisme: De la Révolution à nos jours / C. Liauzu. – Brussels: Complexe, 1999. – 298 p.

13. Loi n° 2004-228 du 15 mars 2004, la Loi française sur les signes

religieux dans les écoles publiques n'est pas contraire à la liberté religieuse et au droit à l'instruction.

14. Materland A. Histoire de la société de l'information / Armand Materland. – Paris: La Découverte, 2006. – 122 p.

15. Merkel says German multiculturalism has failed [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.reuters.com/article/2010/10/16/uk-germany-merkel-immigration-idUKTRE69F19T20101016>

16. Nicolas Sarkozy veut encadrer l'Islam [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tempsreel.nouvelobs.com/actualite/politique/20110217.OBS8203/nicolas-sarkozy-veut-encadrer-l-islam.html>

17. Noiriel G. Immigration, antisémitisme et racisme en France (XIX-XX-me siècle) / Gérard Noiriel. – Paris: Fayard, 2007. – 717 p.

18. Portier P. Musulmans de France / Philippe Portier // Le Monde. – mardi 14 avril 2009. – P. 4.

19. Simonnet D. «Le voile est taché de sang» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lexpress.fr/informations/le-voile-est-tache-de-sang_600671.html

247

20. Sarkozy estime à son tour que le multiculturalisme est un "échec" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tempsreel.nouvelobs.com/actualite/politique/20110210.AFP2534/sarkozy-estime-a-son-tour-que-le-multi-culturalisme-est-un-echec.html>

21. Weil P. La France et ses étrangers / Patrick Weil. – Paris: Gallimard, 2005. – 562 p.

22. Wiewiorka M. Une société Fragmentée? Le multiculturalism à l'épreuve / Wiewiorka M. – Paris: La Découverte, 1999. – 326 p.